

Kroniek

H.J.C.C.J. Wilschut

Samenspreken en kerkelijk denken

‘Kerken zijn op plaatselijk en op landelijk niveau in gesprek met elkaar. In de verhouding tussen “plaatselijk” en “landelijk” zit echter “spanning”. Dit constateren deputaten kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) met het oog op de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK).’

Plaatselijk en landelijk

De intro boven dit artikel staat tussen aanhalingstekens. Het is dan ook een citaat. En wel uit het ND van 9 oktober jl., waarin verslag wordt gedaan van een gesprek met ir. K. Mulder. Dit naar aanleiding van de brief die deputaten kerkelijke eenheid stuurden naar de gereformeerde kerkenraden. Met daarin het verzoek om op zondag 2 november de zaak van de kerkelijke eenheid in de erediensten biddend aan de Here te willen voorleggen.

Uit het gesprek met ir. Mulder blijkt dat deputaten de komende maanden kritisch gaan kijken naar de geldende regels voor lokale samensprekingen. Heb ik echter het artikel in het ND goed begrepen, dan blijkt dat er al heel wat expliciete kritiek op die regels is. Tussen haakjes, dat deputaten kritiek hebben, is tot daar aan toe. Maar dat ze daarmee in de krant naar buiten komen, lijkt mij een stap te ver. Deputaten zijn er om door de GS vastgesteld beleid uit te voeren. Menen deputaten dat daarin iets veranderd moet worden, dan dienen zij dat aan de komende GS voor te stellen. Deze publieke kritiek op je opdrachtgeefster lijkt mij niet juist. Je bent *maar* deputaten.

Maar goed, sommige kerkenraden ervaren in plaatselijke contacten met Nederlands Gereformeerde Kerken de landelijke bepalingen als hinderlijke beperkingen (‘gijzeling’), met name op het punt van kanselruil. Een soortgelijke moeite ervaart men in Amsterdam, waar nog verdergaande contacten zijn, ook met twee hervormde gemeenten. Ook daar kan men met de huidige regels moeilijk uit de voeten.

Mulder heeft voor deze moeiten duidelijk begrip. Wanneer plaatselijke kerken elkaar vinden, mag het kerkverband dat niet tegenhouden. Is het trouwens niet een goed gereformeerde traditie dat uiteindelijk de plaatselijke kerk verantwoordelijk is voor het doen en laten? Volgens Mulder is de achtergrond van de gegroeide strakke regelgeving ‘beheersingsdenken’, voortkomend uit vrees dat lokale kerken te veel uit de pas gaan lopen met het landelijk bereikte resultaat.

Ik ben zo vrij om hier vraagtekens te zetten. Allereerst zou ik graag bewijs zien voor het geponeerde beheersingsdenken met de bijbehorende angst. Ik houd trouwens niet zo van dit soort negatieve etiketten. Je kunt het ergens niet mee eens zijn. Maar kom dan met argumenten. En niet met een stempel dat niemand wil dragen. Diskwalificaties leggen onherroepelijk een hypotheek op elk gesprek.

Volgens mij hebben de afgesproken regels voor samensprekingen (o.a. met de NGK) een andere achtergrond. Inderdaad, het is goed gereformeerd om bij het kerkelijk denken oog te hebben voor de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk. Maar het is even gereformeerd om

oog te hebben voor het kerkverband. Als plaatselijke kerken vorm je een gemeenschap met elkaar. En wat je gemeenschappelijk raakt, regel je ook gemeenschappelijk. Om onderweg elkaar niet kwijt te raken. Dat maakt kerkelijke regels en afspraken niet onaantastbaar. Maar om nu te gaan spreken over een 'gijzeling' door landelijke bepalingen (nota bene door de kerken zelf met elkaar afgesproken), gaat wel wat erg ver. Het getuigt van kerkelijk denken om als kerken één lijn te trekken in de houding tegenover andere kerkelijke gemeenschappen waarmee je samen te maken krijgt, plaatselijk en landelijk. Hoe ver kun je - als kerk die gereformeerd wil zijn en blijven - in samensprekingen e.d. gaan? Dat maak je niet in je eentje uit. Dat doe je met elkaar. Zodat plaatselijke toenadering geen verwijdering van je eigen zusterkerken oplevert.

Eenheid

Ir. Mulder levert ook nog op een ander aspect van de huidige regels kritiek. Die regels zijn nu te veel een stap-voor-stap proces. Volgens Mulder is bijvoorbeeld regel 10 voor plaatselijke samensprekingen niet te handhaven. In deze regel staat dat 'voorlopige samenwerking uiteraard een tijdelijke samenwerking is, die dient uit te lopen op kerkelijke eenheid'. Mulder ziet praktische bezwaren. Maar - opnieuw, als ik het artikel in het ND goed begrepen heb - is de uiteindelijke doelstelling 'kerkelijke eenheid' hem te absoluut. Dat leid ik tenminste af uit het pleidooi voor een zekere 'gelaagdheid' in de regels: niet alleen uit zijn op elkaar aanvaarden en erkennen, maar ook kijken wat je samen kunt doen.

Ik hoop van harte dat regel 10 niet gaat sneuvelen. Het is een regel, die getuigt van kerkelijk denken. Waar ben je op uit in je samensprekingen met andere kerkelijke gemeenschappen? Is het goed, dan zul je daarin toch zoeken naar kerkelijke eenheid. Jawel, dan kunnen er tussenstadia zijn, waarin je tijdelijk en misschien wel langdurig zult moeten berusten. We mogen al heel dankbaar zijn, wanneer het ooit nog eens komt tot een federatie tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken in Nederland. Als de blikrichting maar is: samen kerk zijn! Met andere kerkelijke gemeenschappen allerlei dingen samen gaan doen en daarbij de kerkvraag buiten beschouwing laten, staat volgens mij haaks op kerkelijk denken. Trouwens, hoe stel je je dat 'samen iets doen' voor? Dat in noodsituaties plaatselijk de diaconieën van verschillende kerken de handen ineenslaan, is hier het punt niet. Daarvoor heb je trouwens geen samensprekingsregels nodig. Daar zal het hier ook niet om gaan. Om evangeliseren soms? O ja, met andere kerkelijke gemeenschappen kun je afspreken elkaar niet voor de voeten te lopen, kun je een verdeling van het werkterrein maken. Maar hoe kun je daarbij materieel samenwerken met hervormden, baptisten enz.? Evangelisatie is gericht op behoud van zielen. Maar niet in individualistische zin. Ik mag ook zeggen: evangelisatie is gericht op het invoegen in de kerk. Denk aan artikel 26 KO: 'De evangelisatie moet erop gericht zijn dat zij die God niet kennen of van Hem en zijn dienst vervreemd zijn, zich door belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer voegen bij de gemeente van Christus. De kerkenraden zullen erop toezien dat vanuit deze doelstelling gewerkt wordt.' Daarmee is de waarheidsvraag en de kerkvraag gegeven. En dat heeft niets te maken met een exclusief 'warekerkdenken'. Heb je daar last van, dan hoeft je niet eens aan samensprekingen met anderen te beginnen.

Kortom, kerkelijke samensprekingen dienen mijns inziens gericht te blijven op kerkelijke eenheid als uiteindelijk doel. Al moet je soms ook met tussenstappen genoegen nemen. Juist wanneer je andere gemeenschappen als kerk (h)erkent, zal kerkelijke eenheid het doel moeten zijn. Omdat Christus de Heer van de kerk is. En onze gescheidenheid een aanfluiting voor Hem is. Waarvan bovendien uitdragen van het Evangelie schade lijdt. Niet voor niets bad

Christus om eenheid van de zijnen, ‘gelijk Gij, Vader in Mij en Ik in u, dat ook zij in Ons zijn, opdat de wereld gelove dat Gij Mij gezonden hebt’ (Joh. 17:21).

Binding aan de belijdenis

Met enige verbazing las ik wat Mulder opmerkt ten aanzien van de binding aan de belijdenis. Hij signaleert aan de zijde van de NGK begrip voor de zorgen op dit punt bij de GKV en CGK. ‘Anderzijds hebben de vrijgemaakte deputaten gesteld dat de manier waarop in de GKV de binding aan de belijdenis is geregeld, niet per se de enige juiste hoeft te zijn.’ Een gesprek met de Nederlands gereformeerde drs. H. de Jong dient als voorbeeld van de groeiende toenadering. Naar eigen zeggen komt De Jong wat betreft de verkiezingsleer ergens uit tussen de leeruitspraken van Dordrecht en de remonstrantse leer. ‘Maar hij bleek in het gesprek verre van “een halve remonstrant” te zijn. De Jong wilde slechts prikkelen om een discussie te ontlokken, zegt de deputaat. Tot blijdschap van vrijgemaakte deputaten bleek voortdurend “dat we samen willen buigen voor het Woord van de Here”.’

Een paar opmerkingen. In de eerste plaats heb ik problemen met de uitspraak dat de manier waarop binnen de GKV aan de belijdenis gebonden wordt, niet de enig juiste hoeft te zijn. Alsof de omschrijving van ons huidige ondertekeningsformulier een vrijgemaakte specialiteit zou zijn! Ik dacht dat deze omschrijving in de lijn ligt van het aloude ondertekeningsformulier van 1618/19, de vanouds in breed-gereformeerde kring aanvaarde binding aan de belijdenis. Het hoeft niet de enig juiste manier te zijn, heet het nu. Wat is er dan mis mee?

Wanneer dan - in de tweede plaats - allerlei geruststellende woorden worden gesproken over de opvattingen van H. de Jong ten aanzien van de verkiezingsleer, nemen mijn vragen alleen maar toe. Hoe je het ook draait of keert, tussen de opvattingen van De Jong en de Dordtse Leerregels zitten onmiskenbare en wezenlijke verschillen. Zie zijn boek VAN OUD NAAR NIEUW. DE ONTWIKKELINGSGANG VAN HET OUDE NAAR HET NIEUWE TESTAMENT, Kampen 2002, p. 321v. Naar mijn vaste overtuiging verdraagt zich dit niet met een kerkelijke binding aan de belijdenis. Hier blijft een wezenlijk verschil zitten tussen gereformeerd en Nederlands gereformeerd. Mag ik hierbij herinneren aan wat De Jong hierover zelf heeft opgemerkt? ‘Ik voel me, opkomend voor Christus’ eer, gerechtigd vrijuit te schrijven over wat me aanspreekt in de Dordtse Leerregels en wat niet. Daarin ben ik echt nederlands-gereformeerd. Misschien zullen er mensen zijn die het me kwalijk nemen, uit vrees dat de gesprekken met vrijgemaakten en christelijk-gereformeerden eronder lijden. Maar ik krijg er de ruimte wel voor binnen mijn kerken. Het zit sinds “Telder” in onze kerkelijke genen om sympathiek-kritisch met de belijdenisgeschriften om te gaan’ (ND van 5 oktober 2002). Bij dergelijke woorden kan ik weinig met de geruststelling ‘dat we samen willen buigen voor het Woord van de Here’. De vraag is, hoe aan deze vrome opzet gestalte wordt gegeven. Daarover mag en moet doorgevraagd worden.

Perspectief

Ik ben niet optimistisch als het gaat over de samensprekingen met de NGK. Wat gaat er in de NGK gebeuren met het studierapport over ‘de vrouw in het ambt’? Ik schreef erover in NADER BEKEKEN van juli/augustus 2003. Inmiddels heeft ook dr. A.N. Hendriks in DE REFORMATIE van 11 oktober 2003 dit rapport besproken en gekarakteriseerd als ‘een opzienbarend rapport’. Mocht dit rapport door de Landelijke Vergadering aanvaard worden, dan is naar mijn overtuiging een eindpunt bereikt. Terecht hebben zowel deputaten van de GKV als de CGK kritisch naar de NGK gereageerd (zie ND van 11 oktober 2003 en RD van

14 oktober 2003). Hier wordt een omgang met de Schrift geïntroduceerd, waarbij de hermeneutiek de beslissende rol krijgt. En de Schrift niet langer echt voor zichzelf kan spreken. Daarmee is dan een beslissend struikelblok gelegd voor verdere gesprekken.

Overigens kan ik mij niet aan de indruk onttrekken, dat er binnen onze kerken een groeiende openheid voor de NGK is. Wat mijns inziens meer zegt over onze kerken dan over de NGK. Daar is niet zo gek veel veranderd als het gaat over de binding aan de belijdenis en de aard van het kerkverband. De beweging zit meer aan onze kant. Mag ik hier (opnieuw) een pleidooi houden voor het klassiek-gereformeerde kerkelijke denken? Dat is een pleidooi voor een ondubbelzinnige binding aan de belijdenis. En voor een gereformeerd kerkelijk samenleven, waarin het evenwicht niet verstoord wordt door hiërarchie aan de ene kant en independentisme aan de andere kant.

Afgesloten op 24 oktober 2003.